فہرست مضامین

بسم اللہ الرحمن الرحیم

شرعت تبیین رموز مسائل الاصولیۃ و ترقیم ترجمۃ رسالۃ الاعتقادیۃ النور بخشیۃ فان فی تصحیح الاعتقادات قبول الطاعات و رفع الدرجات فی ترسیخہا بالشرعیات مناص العبد عن دعوۃ الثبور ونیل الدرکات قال سید المحققین وقدوۃ المجتہدین والوۃ المتعبدین و غوث المتالہین صاحب المقامات العلیات والتجلیات الالہیۃ رشید الخلائق ومحلل الدقائق و مبیّن رموز الاحکام الالہیّۃ فی زمان الدہش السیّد محمد المتخلص النوربخش قدس اللہ تعالیٰ اسرارہ و شید اللہ تعالیٰ الی ان الساعۃ اثارہا انا اشرع فی المقصود متوکلا علی المعبود برحمتک یا ارحم الراحمین ❖

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ابتدا میکنم این رسالہ یعنی رسالہ اعتقادیہ حضرت شاہ سید محمد نور بخش طالب ثراہ را بنام حضرت ایزد معبود کہ نعید علی الاطلاق خلائق است در نشأۃ دنیا و منجی مخلصان است از عذاب ہجران و نیران در عالم عقبیٰ الحمد للہ الذی کرم بنی آدم بالنفس الناطقۃ الکلیات ثنا و ستائش کل کائنات بجمیع اغات خاصہ خداوند یکتا است کہ بمحض فضل و کرم بنی از استحقاق باں نعم بکرم گردانید و گرامی کرد اولاد آدم را یعنی نوع انسان را تا شامل حضرت آدم و حضرت [illegible] باشد بجوہرے کہ درکی کنندہ است ہمہ معلومات

را و این نفس مدبّر بدن است بحفظ ترکیب او و برسانیدن او بکمال ہائے شائستہ او و فضلہم بالعلوم النافعۃ و افزونی بخشید انسان را بدانشہائے سودمند در نشأۃ دنیوی و اخروی والاعمال الصالحۃ الحاکیۃ من الاخلاق الحمیدۃ و بکردار ہائے نیک کہ آنہا خبر دہندہ انداز خوبہائے ستودہ کہ صاحب آں منجی است از نکال حرماں چہ ظاہر عنوان باطن است علی سایر الکاینات بر تمامی آفریدہ شدہ ہا والصلوٰۃ علی الذین شرفہم بالعقول الکاملۃ و درود و رحمت حضرت الٰہی باد بر آں جماعۃ کہ ایشاں را بخرد ہائے کامل کہ بسبب آں معرفت نفس خود و رب خود فائز میشوند والنفوس الزاکیۃ و ہمہ بنفسہائے پاکیزہ از اخلاق ذمیمہ کہ باں وبیاء متقدائے را شایانند والقلوب الصافیۃ القابلۃ

انعکاس التجلیات و بدلہائے روشن کہ لائق اند بپرتو انوار الٰہی را واصطفاہم من نوع الانسان و برگزیدہ ایشان از ہمہ آدمیان بالتائیدات السماویۃ بیاری ہائے آسمانے بالوحی آنچہ وحی کہ نزول ملک است بر ایشان جہت اعلام اخبار الٰہی عز اسمہ والالہام و الہام کہ القاء معنی است در دل بطریق فیض نہ بطریق کسب والمشاہدات المغیبات و بدیدن پوشیدہ ہا از ادراک عقول و ابصار خلائق خلوصًا علی مکمل الشرائع و خاتم النبوات علی الخصوص بر تمام کنندہ شریعتہا و خاتم پیغمبریہا ومفصل الحقائق وجامع الولایات و بیان فرمایندۂ حقائق مکتومہ و فراہم آرندۂ اقسام ولایتہا کہ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم پیغمبر آخر زمانست صلوٰۃ اللہ علیہ و آلہ وسلم ✦

اعلم ایہا الولد الاعز من الروح بدان اے فرزند گرامی تر از روح خطاب بفرزند خود حضرت شاہ قاسم است صاحب النصرت والظفر والفتح خداوند یاری یافتہ از جانب جناب حضرت باری عز اسمہ و غلبہ بر دشمن باطنی و ظاہرے و کشائشہاے صورتی و معنوی السلطان الاعدل پادشاہ عادل تر از ہمہ سلاطین والمقبل الاقبل و قبول یافتہ از فیض خاطر بہتر از ہمہ ذوالنسب الطاہرا النبوی خداوند اصل پاک پیغامبر خدائے والحسب الباہر العلوی و صاحب بزرگے روشن علی مرتضٰی علیہ السلام الذی امتاز من سلاطین البلدان پادشاہ کہ تمیز یافتہ است از ہمہ پادشاہان وقت بقبول قلوب اہل الکشف والعرفان پذیرفتن دلہاے صاحبان بینا و دانا و فائق بالعقل والفہم والعقیدۃ الطاہرۃ و

بلند است بحزاد و زیرک و باعتقاد پاک علی الاقران برہمسران و اختص بتقویۃ الاسلام فی اخر الزمان و برگزیدہ شدہ است بقوت دادن بدیدن اسلام در آخر زمان وفقک اللہ بکمال الایقان توفیق دہد ترا حضرت ایزد از و متعال تمام یقینی کہ شک و شبہ را دراں مدخل نباشد ✦

باب اوّل فی معرفت ذات

ان معرفۃ ذات اللہ تعالٰی وصفاتہ کما ھی بدرستیکہ شناختن ذات حضرت الٰہی و صفات نامتناہی چنانچہ حق شناسائے آنہا است لاتکون مقدورۃ لغیر اللہ نمیباشد در وسع و توانائے کسے را غیر از جناب حضرت باری عز اسمہ وھذا یقول

اکمل نوع الانسان و از این جہت مے فرماید کامل ترین آدمیان یعنی حضرت محمد مصطفٰی صلی اللہ علیہ وسلم سبحانک ما عرفناک حق معرفتک بپاکے یاد کنم ترا نشناختیم ذات مقدس ترا چنانچہ حق شناسائی تست یعنی بحقیقت و کنہہ ان نرسیدہ ایم فی اکثر الاوان در بیشتر وقتہا بان کلام متکلم مے شدند ولکن ابیّن ما لابد منہ ولکن بیان کنم آنچہ چارہ نیست از دانستن آں لتکون من زمرۃ اہل الایمان تا باشی از جماعۂ مومناں ✦

باب دوم۔ اعتقاد واجب الوجود

وھو ان تعتقد و آں این است۔ کہ اعتقاد کنی یعنی در دل بہ بندے و استوار دارے

ان الله واجب الوجود بدرستیکه خدائے تعالیٰ
واجب الوجود است یعنی وجود او از ذاتِ
او است و محتاج نیست بسوے ہیچ چیز در
ہیچ وقت در حالے و وجود بر سہ قسم است٭

۱- واجب الوجود٭

۲- ممکن الوجود٭

۳- ممتنع الوجود٭

۱- واجب الوجود آنکہ عدم را بداں راہ نباشد
چوں ذات حضرت باری عزّ اسمہ٭

۲- ممکن الوجود آنکہ وجود و عدم او مساوی
باشد چوں سائر مخلوقات٭

۳- ممتنع الوجود آنکہ وجود را بان راہ نباشد
چوں شریک حضرت ایزد متعال عزّ ذکرہ حیٌّ
زندہ است کہ از آں جہت متصف بصفات
علم و قدر است علیمٌ دانا است بما کان وما

یکون سمیعٌ شنو است نہ بگوش بصیرٌ بینا است
بدوں و نزدیک نہ بچشم بے تقابل مرئے قدیرٌ
توانا است باپنچہ خواہد ذوارادۃٍ صاحب مشیت
است کہ ہرچہ میکند بارادہ و خواہش خود
میکند و کلامٌ صاحب کلام است کہ قرآن است
وھو بالعلم احاط بکل شیٍٔ و او سبحانہ و تعالےٰ
بدانش فرا رسیدہ است بہر چیزے من العرش
والکرسی والسموات السبع والارضین از عرش و کرسی
و ہفت آسمان و زمین و ما فیہما و باپنچہ در
آسمانہا و زمینہا است و فوق العرش لا شئی
غیرہ یعنی الله سبحانہ فوق العرش علوا بالشان لا بالمکان
تعالی الله عما یقولون الجاھلون- و بالا تر از
عرش نیست چیزے غیر از او سبحانہ ولا نہایۃ
و نیست پایانے فوق عرش را وھو نور الانوار
واو سبحانہ نور الانوار است کہ تعبیر ازاں بفارسی

ہستی مینمایند و حکما بوجوب الوجود و بوجود حقیقی
قایم بنفسہٖ تعبیر میکنند و و در اصلاح اہل
کشف بنور الانور میخوانند و معنی نور الانور
آنکہ ظاہر است بنفس و مظہر است مرغیر
خود را لیس لہ جسمٌ نیست مر ایزد تعالےٰ را
جسمی زیرا کہ جسم مرکب و متحیز است و آں
محتاج است ولا کثافۃٌ و نیست مراو سبحانہ
را سطبری کہ درآمدن درآں ممکن باشد کہ
قابل تجزیہ و تبعیض و خرق والتیام است
زیرا کہ کثافت از لواحق مادہ است ولا لونٌ
ولا لونٌ و نیست مراو سبحانہ را رنگے زیرا کہ
آں عرض است و عرض قائم بذات نمیباشد
بلکہ محتاج است بمکان پس ممکن باشد-
وھو منزہ عنہا و او سبحانہ پاک است ازیں
اوصاف سلبیہ اند- سورہ وکان معبود الانبیاء

والاولیاء و ہست خداے پرستیدہ شدہ انبیاء
و اولیا وفی ھذ المقام و در ایں مقام واحدیت
و تعین اوّل والانبیاء یسمونہ الحی العلیم والاولیاء
الحضرۃ العلمیۃ مینامند او سبحانہ را بایں نام ہا
والحکماء عقل الکل و حکیمان بہ عقل کل نامند
بنابر تنازہ بودن و تجرد مطلق از جسمیت
و جسمانیت ولا یرید احدٌ من الطوایف و نمیخواہند
ہر کدامے از ایں گروہ بعباداتہم المختلفۃ بعبارتہاے
غیر ہمدیگر الا الله غیر از خداوند تعالےٰ معبود
وھو فی ھذہ الحضرۃ الحضرۃ الجبروتیۃ واو سبحانہ
و تعالےٰ دریں عالم صفات منزہٌ عن الاشیاء
دور است از ہمہ چیز وغنیٌ عنہا و بے نیاز
است از جمیع اشیا ونورہ یفیض علے السموات واشعۂ
آں آفتاب حقیقی بر افلاک تافتہ واز تابش
آں سموات علم و حیات یافتہ وفی ھذ المقام

و در ایں مقام افاضه که تعیّن ثانی است۔
الانبیاء یسمّون الرب انبیا بہنامند آں اشعۂ
انور صفات ذاتیه را رب باعتبار افاده قابلیت
وجود و کمالات متفرعه بر آں والخالق و خالق
میگویند باعتبار افادۂ وجود و کمالات آں
بالفعل والرازق و رازق میخوانند باعتبار افادۂ
چیزے که بقاء وجود بدانست والاولیا بالصفات
الافعالیة والملایکة السماویة و اولیا بہنامند
آں اشعۂ را دریں مقام بصفات افعالیه
و ملایکه سماویه والحکماء بالعقول و النفوس
الفلکیة و حکماء بعقول فلکے و نفوس فلکے
والقوی و قوی فلکے میگویند والملکات و ملکه
میگویند و روحانیات الکواکب و روحانیات
ستاره گاں میگویند وهذه الروحانیات یفیض
علی العناصر و عکوس ان اشعۂ سماور پرتو انداخته

است بر اجسام کثیفه عناصر اربعه که آب و
آتش و باد و خاک است والموالید و بر موالید
ثلثه که جمادات و نباتات و حیوانات است
و بعض را منور بنور علم و حیات ساخته و فی
هذ المقام الانبیاء یسمّون بالمخلوقات و در ایں
تعینات و نشاۂ عکوس اشعۂ انور صفات متعالیه
را انبیا مخلوقات میگویند والاولیات بالصفات
الاثاریة و اولیاء صفات آثاری میگویند والارواح
المنطبعة و ملکوت سفلے لقب دادمند والحکماء بالقوی
المنطبعة و حکماء قوی منقش میگویند والمراد
بعباراتهم ذاته و صفاته و افعاله و آثاره و خواسته
شده از ایں گفتگوئے ایشاں ذات و صفات
و افعال و اثار الٰہی است زیاده ازیں کشف
غطا نشاید ٭

باب سوم - اعتقاد فی ان الصفات من الذات

ویجب ان تعتقد ان الصفة من الذات و
واجب است اینکه اعتقاد کنی بآنکه صفات
الٰہی نسبت بذات او سبحانه کالواحد من العشرة
مانند یکے است از ده فمن قال الواحد عین
العشرة صدق پس هرکه بگوید که یکے
عین ده است بوجہے راست میگوید بمعنی
ان العشرة عشرة احد بمعنی اینکه ده ده یکے
است و ان خرجت الاحاد بتمامها من العشرة۔
و اگر برآری تو یکے یکے را همه از ده لم یبق
من العشرة شیئ باقی نمے ماند از ده چیز
فتعلم ان الواحد عین العشرة - پس بدانی توکه
واحد عین ده است و من قال ان الواحد
غیر العشرة و هرکه بگوید که یکے غیر ده است

بمعنی ان مفهوم الواحد غیر مفهوم العشرة صدق
بایں یکے غیر معنی ده است راست میگوید
و من قال الواحد لا عین العشرة و هرکه بگوید
یکے نه عین ده است و فیه نظر لان الواحد
جزء العشرة لا محالة و لیست جزء لذاته من کل
الوجوه از هر وجه ولا عین العشرة من کل الوجوه
و نه غیر ده است از همه جهات لانه غیر خارج
من العشرة زیرا که واحد بیروں نیست از ده
فلا یکون غیره و پس نباشد غیره ده ولا یکون
تمام العشرة و نیست یکے تمام ده فلا یکون عینه
پس نباشد عین ده صدق راست میگوید
فیعلم ان الصفات الذاتیة پس دانسته میشود
بدرستیکه صفات ذاتی که عبارت از صفات
سبعۂ مذکوره است و بائمۂ اسماء معتبر میشوند
من حیث مجموعها از حیثیت اجتماع صفات

عین الذات حقیقة بین ذات انداز روئے تحقیق
نہ آنکہ ہر کدامے بطریق انفراد عین ذات
باشند یعنی احاد العشرة من حیث مجموعها عین
العشرة یعنی افراد دہ بنابر یکجا بودن آنہا عین
دہ است لا کل واحد منها نہ آنکہ ہر کدامے
ازاں احاد عین دہ است و معنی آنکہ صفات
واجب تعالے عین ذات اند۔ آنست کہ از
ذات حضرت ایزد تعالے اثارے کہ ظاہر شود
از انکشاف استنار و ظہور اشیا نیز او دراں
محتاج نیست بسوے صفتے کہ قائم باشد بذات
متعالے بلکہ مفہومات بتمامے منکشف است۔
بر او از جہت ذات خود پس ذات او سبحانہ
بایں اعتبار حقیقت عالم است وہمیں خیال
است در قدرت کہ ذات قادر متعال متاثر ہست
بذات خود نہ بصفتے کہ زاید باشد بر ذات او

سبحانہ چنانچہ در ذوات ما است کہ بصفات
زایدہ بر ذات مصدر اثرہا میشویم پس
بایں اعتبار ذات الہی حقیقت قدرت است
و ازیں تقریر ظاہر شد کہ ذات و صفات الہی
متحد اند درحقیقت و مغایر اند بنابر اعتبار
و مفہوم ٭

باب چہارم۔ اعتقاد فی التقدیرات

و یجب ان تعتقد ان التقدیرات الازلیة و
واجب اینکہ اعتقاد داشتہ باشد بانکہ تقدیرات
ازلیہ کہ عبارت از علم اجمالی حق است بجمیع
اشیا محیط فرا گیرندہ است و احاطہ کنندہ است
بما کان و ما یکون من الکلیات والجزئیات فرا
رسیدہ است باینچہ بود و باینچہ باشد از کل و

جزئی بحیث لو سقطت ورقة من شجرة شجرے کہ
اگر بیفتد برگے از درختے لم یکن الا بقدر الله
نباشد مگر بعلم الہی عز اسمہ تعالے شانہ بلند
است حال او سبحانہ و من کان متشککا فی هذه
الکلمة المحققة و ہر کہ باشد شک آرندہ دریں
سخن حق تعلیه ان یتعلم النجوم پس واجب
است بر او اینکہ بیاموزد علم تنجیم را لیعلم
یقینا تا بداند از روئے یقین من تجربة احکام
المواليد از آزمائش حکمائے فرزند نوزاد و ان
کل صغیر و کبیر مستطر بدرستے کہ ہر خورد
و بزرگے از اقوال و افعال کہ از اولین و
آخرین صادر شدہ و خواہد شد نوشتہ شدہ
است و بداں پاداش خواہد یافت و تجربة
احکام المواليد و آزمائش احکام فرزند نوزاد
توجب یقینا کاملا شاملا فی القدر سبب میشود

یقینے کامل را کہ فرا رسیدہ باشد باحکام قدر
لان الحکیم الکامل الماہر فی علم النجوم زیرا کہ
دانائے کامل کہ استاد باشد در علم نجوم یحکم
علی المولود الذی یرصد درجة طالعه و دقیقه حکم
کند بر فرزندے کہ انتظار کشد و ناظر باشد
جہت تعیین درجۂ طالع او و دقیقہ ان طالع
و طالع عبارت از جزئیست کہ در وقت توالد
فرزند بر افق مشرق باشد بانه عالما کان او جاهلا
حکم کند بانکہ ان مولود عالمے باشد یا جاہلے
صالحا او فاسقا نیکوکار باشد یا گنہگار غنیا
او فقیرا مالدار باشد یا درویش خیرا او شریرا
مرد بغایت نیکوکار باشد یا مرد بدکار حاکما
او محکوما فرمان روا باشد یا فرمان بردار عزیزا
او ذلیلا ارجمند باشد یا خوار طویلا عمره او قصیرا
دراز باشد زندگانی او یا کوتاہ بخیلا اوسخیا ممسک

باشد یا جوانمرد سعیدا او شقیا نیک بخت باشد
یا بد بخت واللہ سبحانہ و خداوند تعالےٰ یقول
فی کتاب الکریم میفرماید در کتاب بزرگے والشمس
و آفتاب تجری میرود لمستقر لها بقرار گاه کہ مر
او راست در صحیح مسلم وارد است کہ مستقر
آفتاب تحت العرش باشد و گویند مراد از
حد مستقر حد معین است کہ دور او بدان
منتہی شود ذلک این رفتن او بہ مستقر خود
تقدیر العزیز تقدیر و قدرت و حکم خداوند
غالب و دانا است بر ہر مقدورے العلیم
دانا بہر معلومے و یقول تعالےٰ شانہ و میفرماید
خدائے بلند است شان او و یدبر الامر مے
سازد کار را یعنی حکم میکند بدان و میفرماید
ملکے موکل است بران من السماء الی الارض
از آسمان بر روئے زمین پس ملکے مے آید

و کار بجا مے آرد و من اضاف السیئات الی نفسہ
و کسیکہ نسبت دہد بدیہارا بسوئے نفس خود رعی
صورۃ ادب نگاہ داشت طریقہ اداب را چنانچہ
شیخ محی الدین عربی قدس سرہ در تفسیر
قول حضرت عزت جل شانہ اتقوا ربکم مے
فرماید کہ بترسید و بہ پرہیزید از خشم و عذاب
پروردگار خویش در تفسیر سورۃ النساء بترسید
از عقوبت پروردگار خود یا پرہیز کنید از
ناشائستہا در تفسیر سورہ لقمان کہ آنچہ از شما
ظاہر است یعنی با نفس منطبعۂ حیوانیۂ آمارہ
را آلت و نہایت رب حقیقی خود گردانید و
نقائصے کہ از شما صادر شود نسبت آن بنفس
خود کنید کہ ما اصابک من سیئۃ فمن نفسک و
آنچہ باطن از روح شما و رب شما است در
عمل آلت و نہایت خود سازید تا ہرچہ از کمالات

از شما صادر شود آنرا برب شما نسبت کنید
تا در حجاب انانیت نمانید و رعایت ادب
در حضرت عزت کردہ باشید وھو حق من وجہ
ان لم یکن مفرطا فی جہلہ و آن کس راست
گوینده است از یک وجہ اگر نباشد از
حد گذارنده در نادانی خود متعصبا تعصب
کننده مکفر لمن یقول کلمۃ محققۃ بکفر نسبت
دہنده ہر کسے را کہ بگوید سخن حق و درست
مطابقۃ للواقع موافق باشد مر بودنے را فمن
یقول ان الخیر والشر منک پس کسے میگوید
کہ بدرستے کہ نیکی و بدی را از تست ومن
یقول من اللہ و کسے میگوید کہ نیکی و بدی
از جانب خدا ست و من یقول منک و منہ
و کسے میگوید از تو ہم ہست و از جانب خدا
ہم ہست ففی المثال یتبین ان الاختلاف لفظی

پس از بیان این مثال روشن خواہد شد
کہ این اختلاف بنا بر اختلاف و تغایر لفظی
است وگرنہ در حقیقت متحد است و مثال
کبستان اشجار و نجوم و مثال آنست کہ
بدرستیکہ تو مانند باغ پر از درخت و گیاہ
انست وما یفیض علیک من اللہ کنہر ما یسری
فیہا و آنچہ میرسد بر تو از جانب الٰہی مانند
جوئے آبے است کہ جا ایست دران باغ
فمن قال حلاوۃ الفواکہ و مرادتہا من الماء
پس ہر کہ بگوید کہ شیرینی میوہ ہا و تلخی آنہا
آنہا را از شراب است لان الماء ان لم یسر فیہا
زیرا کہ اب جاری نباشد دران باغ لا یحصل
شیء من الثمار صدق حاصل نشود چیزے
از میوہ راست میگوید آنکس ومن قال الماء
ذ طعم واحد و ہر کہ بگوید آب صاحب یک

منزہ است و الاثمار ذات و حلاوت و مرادة
خداوند آں شیرینی و تلخی و ترشی است وهذه
الصفات لیست فی الماء ایں صفتہا نیستند موجود
در آب والماء منزہ عنها و آب دور کردہ شدہ
است از ایں صفتہا وهذه الصفات من الاشجار
ایں صفتہا از خاصیت درختہاست صدق
راست میگوید ومن قال ان لم یسرے الماء
فیها لم یجد شیئا من الحلاوة والحموضة و ہرکہ بگوید
اگر رواں نباشد آب دراں باغ نیابد یعنی
حاصل نشود چیزے از شیرینی و ترشی وان
لم یکن هذه الاشجار و اگر نباشد ایں درختہا
والماء یجری فی واد و آب رواں شود در صحرائے
لم یجد ایضا شیئا من الحلاوة والحموضة نیز حاصل
نشود شیرینی و ترشی فعرفنا ان هذه الصفات

لہ حمیضة او حموضة +

من کلیهما صدق پس شناختیم ما بدرستیکہ ایں
صفتہا حاصل از اختلاط ہر دو است راست
میگوید قل الحق وان کان مرا بگو راستے را و
و اگرچہ تلخ باشد وفی القرآن ورد کلها ودراں
وارد شدہ است ہمہ انها مرة یقول یک باری
میگوید ما اصاب نرسید و نخواہد رسید من
مصیبة ہیچ رسندہ از غم و انواع مصائب فی الارض
در زمین چوں قحط و گرانی و نقصان مال و
زرع و جزآں ولا فی انفسکم و نہ در نفسہائے
شما چوں بیمار و ضعف و فقر و موت اولاد
وغیرہ از اقسام نیکہا و بدیہا الا فی کتاب مگر
آنکہ نوشتہ شدہ است در لوح محفوظ من قبل
ان نبرأها پیش از آنکہ بیافرینیم آں مصیبت
را یا زمین را یا نفسہائے شمارا ان ذالک بدرستی
کہ ثبت مقدورات بر وجوہ بسیار علی اللہ یسیر

بر خداوند متعال آسان است در اول از روئے
رافت ایں حکم فرمودہ تا بدانند کہ احکام ازلی
مندفع نمیگردد و یقول ایضا و نیز مے فرماید
قل لن یصیبنا بگو اے رسول ہرگز نمیرسد مارا
از نکبات و اذیات الا ما کتب اللہ لنا مگر
آنچہ نوشتہ شدہ است عالم علی الاطلاق پیش
از خلقت ما در لوح محفوظ برائے ما هو مولنا
اوست صاحب تصرف و مالک ما اوست یار
یاور سازندہ کار ما و بر خدائے و نہ بر غیر
او بر خداست ولیس فلیتوکل المومنون پس
میباید کہ توکل کنند و اعتماد نمایند گروید گاں
بایں قرآں و مرة یقول و یکباری مے فرماید
ان لیس للانسان و دیگر آنکہ نیست مر ادمے را
الا ما سعی مگر ثواب آنچہ سعی کند یعنی چنانچہ
کسے را بگناہ دیگر نمیگیرند بثواب دیگرے نیز

شتاب نمیگردانند و در تبیان گفتہ ایں آیہ
منسوخ است چہ کہ ابنا را فرزنداں خیز و ایشاں
را در ایمان در رسانیم بر ایشاں فرزنداں
ایشاں را در دخل بہشت یا در وصول بدرجات
ایشانرا بصلاح ابا رفعت درجہ کرامت میکنند شیخ
الاسلام حسین مروزی از استاد خود علے سرخسے قدس اللہ
سرہا نقل میکنند کہ ایمان و عمل بر بہشت را علت
نیست و وعدہ بہشت و درجات وے جز بر ایمان و
عمل نیست و وعدہ بر ایمان و عمل جز بفضل معنوی
لم یزل نیست۔ نظم

در فضل خدائے بند دل خویش مدام
تا فضل نباشد نشود کار تمام

و یقول ایضا و نیز میفرماید من عمل صالحا
ہرکہ میکند کارے ستودہ فلنفسہ پس از برائے
نفس اوست یعنی نفع آں بوے رسد و من اساء

فعلیها و هرکه بکند فعلِ بد پس بر نفس اوست
یعنی ضرر بدی او بد و باز گردد و مرہ یقول
و یکباری میفرماید وما توفیقی و نیست تحصیل
اسباب کارهاے من یا رسیدن بمنزل صواب
و صلاح الا بالله مگر بهدایت و معونت حضرت
ایزد علیه بر او توکلت توکل میکنم که قادر
است بر کل امور وغیر او سبحانه عاجز اند
وهو رب العرش العظیم و او تربیت کننده و
بر پا دارندهٔ عرش بزرگ است واعلم ان من
قال ان الله تعالی قادر مختار صدق بدان بدرستی
که هر که بگوید بدرستیکه خداے تعالیٰ قادر
مختار است یعنی صحیح است ازو ایجاد اشیا
و ترک انها است میگوید لان ما صدر منه
زیرا که آنچه صادر شد از او سبق علیه علمهٔ
و ارادت پیشی گرفته است براں چیزے کہ

صادر میشود دانش او و خواهش او و اراده
خواستے باشد بایجاد معدومی نقط و ما یصدر
منه شیٔ و صادر نمیشود از او چیزے الا
علی طبق علمه و ارادت مگر موافق دانش و
و خواهش او فلاریب انه مختار فی افعاله پس
نیست هیچ شکے درانکه او سبحانه تعالیٰ صاحب
اختیار است درکارهاے خود و من قال انه موجب
بالذات صدق و هرکه بگوید او سبحانه موجب
بذات است بوجهے راست میگوید موجب
بذات آنست که صادر میشود از او اثر خواهد
یا نخواهد مانند آتش لانه واجب علی کل شیٔ زیراکه
او سبحانه واجب گردانید بر هر چیزے من
السموات والارضین و ما فیها از آسمانها و زمینها
و آنچه در اینها است ما یخص به لازم گردانید
براے آنها آنچه خاص است بادکه در دیگرے

یافت آں ممکن نباشد من المنافع والمضار
وغیرها از منفعتها و ضررها وغیر نفع و ضرر
مثل الوان وغیره و کان ذلک الایجاب فی الازل
و بود ایں واجب کردن هر چیزے از منافع
و مضار مختص باشیا در ازل والمتشرعة یسمونه
التقدیر و اہل شرع آں ایجاب را تقدیرے
نامند که عبارت از علم اجمالی حق است
باشیا سنت الله سنت نهاده است خدائے تعالیٰ
سنت نهادنی قد خلت آں سنتے که تحقیق گزشت
من قبل پیش ازیں در امتاں دیگر که همه
انبیا بدیشاں بوده اند ولن تجد لسنت الله و
نیابی تو مر سنت خدائے را تبدیلا تغیرے
هرچه در ازل مقرر و مقدّر شد لامحاله کاین
خواهد شد و دست تصرف هیچکس رقم تغیر
و تبدیل بر صفحات آں نخواهد کشید تغیر

بحکم ازل راه نیابد تبدیل بفرماں قضا کار
ندارد چنانچه در کتاب عیون الرضا از حضرت
امام علی بن موسیٰ الرضا علیه التحیه والثنا
منقول است که قال رسول الله صلی الله علیه
و اله وسلم ان الله عزّ و جل قدر المقادیر فرمود
حضرت رسول خدائے صلی الله علیه و اله وسلم
بدرستے که خدائے عزّ وجل تقدیر فرمود مقدورات
را و دبر التدبیرا و تدبیر فرمود امور را قبل
ان یخلق آدم پیش از آنکه خلق نماید آدم
را بالفی عام بدو هزار سال والله تعالیٰ وخداے
تعالیٰ اعلم ماکان وما یکون دانست آنچه بود
و آنچه باشد و ارادو قدر و اوجب تعلق گرفت
خواست حق و اندازه فرمود و واجب گردانید
هر چیزے بچیزے ولا یجوز له خلاف ما قدر
فی ازل الازل و اینست روا امر او سبحانه را خلاف

آنچه تقدیر فرمود در ازل ازل یعنی تعلق گرفت
دانش او بمقتضیات اشیا تا در علم تغیر را
مدخل نباشد فکان موجبًا بالذات پس بشد موجب
بذات ولا بدایة لذاته و صفاته ونیست ابتدائی
ذات و صفات الٰهی را و متحقق ان ما لم
یکن مقدرًا و تحقیق شده است بدلائل عقلی
و نقلی بدرستی آنچه نباشد تقدیر کرده شده
لم یکن مقدورًا نباشد قدرت تعلق گرفته
بداں و ماکان مقدرًا و آنچه باشد در تحت
قدرت الٰهی در آمده کان مقدورًا باشد تقدیر
کرده شده یعنی بهرچه علم اجمالی حق تعلق
گرفت بموجب علم تفصیلی بمنصۀ ظهور جلوه
نموده و بانچه علم الٰهی متعلق نشده در مکان
عدم غنود فما شاء فعل و ما شاء ترک پس
آنچه خواست از ایجاد معدومی یا اعدام موجودے

بعمل آورد و در علم اجمالی خویش مقرر فرمود
فی ازل الازل در ازل ازل پیش از وجود اشیاء
وعلی طبق مشیت الازلیة و بر مطابقت خواست
ذاتی او ومشیت اعم است از اراده زیراکه اراده خواستے
باشد بایجاد معدومی فقط ومشیت خواستے باشد بایجاد
معدومی یا اعدام موجودے ومنشاء آں ذات باشد و
شود و بظهور آید آنچه ظاهر شود فی ای زمان
اراده فی الازل در هر وقت که خواسته باشد
ظهوراں را در ازل وما زعم القشریة وآنچه
گماں کرده اند علماء قشریه که منکر علم
باطن اند ان الایجاب ینا فی القدرة والاختیار
بدرستے که ایجاب غیر قدرت و اختیار است
باطل لکنها گماں آنها ناچیز است بنابر عدم
علم قائل باں شده اند لانّ القدر یختص
علی المقدورات زیراکه علم حق منحصر است

بر مقدورات وهی المقدرات وعین مخلوقات
اند تقدیر کرده شده والقدرة لاتتناول المحالات
و علم و حق فرا نرسد بامر محال یعنی تقدیر
امر محال نفرماید مثل ولوج جمال در سمّ
خیاط بے تصغیر جسم جمل و تکبیر سم خیاط
و عند المحققین ما لم یکن مقدرًا کان محالًا
و اہل تحقیق برآنند که آنچه علم الٰهی عز
اسمه بایجاد آں تعلق نگرفته باشد وجود آں
محال است وهو فعال لمایرید و او سبحانه بجا
آرنده است چیزے را که خواهد و لم یکن
لما ترید و بظهور نیارد چیزے را که مطابق
خواسته تو باشد فمن یخوض فی بحر معرفة
الذات والصفات پس هرکه غوطه خورد در دریای
شناخت ذات و صفات الٰهی بالعقل الجزئی
نے سمی بعقل جزئی رسمی که جهت اثبات مسائل

توحید غیر از استدلال بر امرے دسترس نداشته
باشد کالعلماء القشریة مانند علماء قشریه که آنچه
از احاطۀ استدلال بیروں باشد آں را محال
میدانند یغالط غلط میکنند و از طریق قوم توحید
بفراسخ دور مے افتاد کما قال العارف الرومی
قدس سره پائے استدلالیاں چوبین بود پائے
چوبین سخت بے تمکین بود گر کسے از عقل
با تمکین بدی فخر رازے راز دار دیں بودے
و نعم ما من قال هرکه در کشف دارد استقلال
کے توجه کند باستدلال لان العقل قاصر عن
معرفة شئ زیراکه دست استدلال عقل کوتاه
است از ذیل شناخت چیزے که لیس له جنس
ولا فصل نیست مر آں چیزے را جنسے و نه فصلے
جنس عبارت است از کلیے که شامل
افراد ماتحت خود باشد مثل حیوان که

شامل جمیع افراد خود است از انسان و فرس
وغیره و فصل کلّے است که تمیز کند میان
افراد شکل ناطق که ممیز انسان است از
سائر حیوانات لیجه بهما تا تعریف، کرده شود
بآن دو یعنی جنس و فصل و بآن از سائر
انواع ممتاز شود و ذات الٰهی از جنس و فصل
بری است پس دعوے شناخت ذات الٰهی عز
اسمه بطریق استدلال سرسری است چنانچه حضرت
خاتم الانبیا صلے الله علیه و آله وسلم ازان
خبر میدهد قال رسول الله صلے الله علیه وآله
وسلم ان احتجب عن العقول بدرستیکه کیفیت
دریافت حقائق ذات و صفات الٰهی پوشیده شده
است از درک خرد و فهم مخلوقات کما احتجب
عن الابصار چنانچه در پرده عزت متواری است
جمال حضرت ایزدی از دیدن دیده ها وان الملاء

الاعلےٰ بدرستیکه ساکنان عالم بالا که ملائکه و ارواح
اند یطلبونه جست و جوی شناسائی او سبحانه مے
نمایند کما تطلبونه چنانچه شما بکل ما امکن در طریق
تحصیل معرفت جویان و سرگردانند قال الحکیم
الغزنوی عقلها عاجز اند ز اوصافش عقل خود
هرزه میزند لافش عقل رهبر و لیک تا در او
نقل او میرد ترا بر او و من ثم اتصف القاضی
ناصر الدین البیضا وی و از این جهت است که
انصاف داد قاضی ناصر الدین بیضاوی درین
مجال و قال الاطناب فی ذلک قلیل الجدوے
و گفت درازی بحث و جدال در این مسئله
کم نفع است لان کنه ذاته و صفاته زیرا که
حقیقت ذات و صفات الٰهی عز اسمه محجوب
عن نظر العقول پوشیده شده از دیدن عقلها
چنانچه حدیث سابق ازان خبر میدهد ـ لکن

اکابر الانبیاء و لیکن پیغمبران بزرگ واکمل الاولیاء
و اولیا کامل بحکم بموجب این حکم الٰهی که
وجاهدوا فی الله و کوشش نمائید در راه
شناسائی حق حق جهاده چنانچه حق کوشش
است دران راه به ترک مال و منال و به
رفض جاه و جلال ایتموا بالمجهدات مامور
شدند بکشیدن رنجها وقاتلوا فی سبیل الله
و رسیدند بعد از کشیدن مشقت بر سر راه
راست شناخت حضرت ایزد جل ذکره علی طبق
بموجب نص جلی والذین جاهدوا فینا وآنانکه کوشش
نمودند در راه مالنهدینهم هرآینه برانیم ایشان
سبلنا براهہائے خاصه شناخت فوصلوا الی مکاشفات
الملکیة پس میرسیدند بمطالع مغیبات عالم اجسام
از عرش علا تا به ثرے والمشاهدات الملکوتیه
و فائز شدند به رویت احوال عالم ارواح

والمعاینات الجبروتیه و مشرف شدند بمرتبه رویت
صفاتیه و مشرف شدند بمرتبه رویت صفات
نا متناهائی والتجلیات الله هوتیه و مستعد گشتند
و قابل تابش انوار الٰهی شدند واستغرقوا
کالقطرة فی البحر الاحدیه و نیست و نابود
شدند مانند قطره در دریائے احدیت که
عبارت از تجرد ذات است از جمیع قابلیات
و باعتبار اتصاف او بجمیع صفات قابلیات
و باعتبار اتصاف او بجمیع صفات و قابلیات
واحدیت میمانند وفنوا فی الله و نیست شدند
و فسلخ گشتند از بشریت در ذات الٰهی وبقوا
بالله و باقی و متصف شدند بصفات الٰهی
چنانچه حضرت ازین معنی در نص تنزیل
خبر میدهد وانه و آنکه خدائی هو امات واحیاء
او میراند و زنده میسازد در قبرها او سازندهٔ

اسباب موت و حیات و گفته اند مرده بیسازد
و کافراں را بنکرت و زنده میگرداند مومناں
را بمعرفت و بقول جمعی امامت واحیا بجهل
است و علم یا به بخل وجود یا بعدل و بفضل
امام قشیری یعنی ابی الحسین مسلم بن الحجاج القشیری اسم
موضع است فرموده که بمیراند نفوس زاہدان را بآثار مجاہدت
و زنده گرداند قلوب عارفانرا بانوار مشاہدت یا ہرکرا بمرتبه فنا
فی الله رساند جرعهٔ از ساغر بقاء بالله چشاند
قال المحقق القیومی ہرکرا از بود خود فانی کند
پر ز گوہر ہائے روحانی کند کشتگاں را شربت
حیواں دہی بعد کشتن جاں جاویداں دہی
واتصفوا بصفات الله و متصف شدند بصفتہائے
خدائی بحکم بموجب ایں امر نافذ که تخلقوا
باخلاق الله تخلق شوید باخلاق الٰہی و خود را باعانت توفیق متحلے
سازید باوصاف نامتناہی چوں بموجب فرماں

واجب الاذعان جہل نمودند بدیں مرتبہ اعلے
فائز شدند کما ورد فی الحدیث القدسی چنانچه
آمده در حدیث قدسی که عبارت از قول
الٰہی است که در قرآن مکتوب نباشد لایزال
العبد ہمیشه بنده یتقرب الی نزدیک کرده شود
بمن یعنی مقرب درگاه ما شود بالنوافل بسبب
اقدام بر اعمال زیاده بر فرض حتے احبه تا
آنکه دوست دارم او را فاذا احببته پس چوں
دوست دارم او را کنت سمعه و بصره ویده
و رجله و لسانه باشم من گوش بنده و چشم
او و دست او و پائے او و زبان او بی
یسمع پس بمن میشود چه سمع او در سمع من
فانی شده باشد و شنوائی من از دور و
نزدیک متساویست و بی یبصر و بمن مے بیند
چه چشم او چشم من شده است و بینائی من

از تقابل بریست و بی یبطش و بمن اخذ میکند
چه دست او مقہور دست من شده است
و دست بالائے ہمه دستہا است و بی یمشی
و بمن راه میرود و چه پائے او تحت تصرف
جلال من آمده قرب و بعد مسافت پیش
او یکساں است و بی ینطق و بمن تکلم میکند
چه زبان من از خطا مبرا است فمن کان
بصره الاله پس کسے را که باشد دیده او خدائے
فهو یراه پس آنکس مے بیند او سبحانه را
فامیر المومنین ابو الحسن لحققة بهذه المجمة
پس امیر المومنین علیه السلام درست شدن
خود را بایں دوستے واانسلاخه عن البشریة
و بیروں آمدن خود را از اوصاف انسانی
والتصافه بالربوبیة باح و متصف شدن خود
را باوصاف ربانی ظاہر کرده و قال فی خطبة البیان

و فرمود در خطبة البیان که یکے از جمله خطبہائے
مبارک ایشان است انا الله منم خداوند
معبود وانا الرحمٰن و منم او زر وہنده ہر موجود
و انا الرحیم و منم بخشنده ہر مطیع وانا العلے
و منم بلند مرتبه از احاطه او ہام وانا الاعلے
و منم عالی تر از ادراک افہام وانا الخالق
و منم مبدع اشیا وانا الی اذق و منم مزلی احیا
وانا الحنان و منم بخشاینده و انا المنان و منم
منت نہنده و مثاله حدید فی کورة و مثال
ایں اینست که آہنی در کوره آہنگری باشد
و از اتصف بصفات النار و چوں آراسته شود
بصفتہائے آتش من الحمرة والحرارة والخراقة
از سرخ و گرم و سوزش وقال انا النار و بگوید
آں آہن منم آتش فهو حق فی دعواه پس
آں آہن راست گو است در دعوے خود

فی هذه الحالة و ایں حال فاذا اخرج من الکورت
پس چوں برآوردہ شود از کورہ آہنگری و
رجع الی صفاتہ و باز گردد بسوئے صفتها
اصلی خود کہ سیاہ و سردی و برودت باشد نفی
هذه الحالة پس در ایں حال ان النادیۃ اگر
دعوے انشئے کنندگاں کاذبا پس باشد آں آہن
دوغگوچہ صفات آتش از او مسلوب است
فالانبیاء والاولیاء اذا اتصفوا بصفاتہ پس پیغمبراں
عظام و اولیاء کرام چوں متصّف شدند
بصفات الٰہی و متخلق شدند باخلاق حضرت
پادشاہی را دیدند آں حضرت احدیت را فعرفوہ
پس شناختند او را سبحانہ نعبدوہ پس
پرستش کردند او را کما اخبر عن حال چنانچہ
آگاہے داد از حال خود سید الاوصیاء مہتر
وصیها و سند الاولیاء و پیشتیباں اولیا علے

علیہ السلام بر او باد سلام الٰہی رایتہ فعرفتہ
فعبدتہ دیدم آں حضرت کبریا را پس شناختم
او را پس پرستش او کردم بعبودیۃ اعبد
ربا لم اراہ پرستش نمیکنم خدائے را کہ نہ بینم
او را ومن لم یصل الی هذه المقام و ہرکہ
نرسد بایں مقام و در اوصاف انسانی ماندہ
باشد لیس لہ نصیب من الرویۃ نیست مر او را
بہرۂ از دیدن لقاء التی لان اللہ تعالی زیرا کہ
ذات پاک حضرت الٰہی بمحسوس نسبت حضرت
ایزد متعال دریافت شدہ بحواس لیدرک الحس
تا دریابد و بداند آنرا اعم ازآنکہ حواس ظاہری
باشد یا باطنی از ادراک جمیع حواس بیروں
است و شاہد ایں مدعا قول حضرت ایزد
تعالے است لا تدرکہ الابصار و او سبحانہ
تعالی را در نیابد او را دیدہ ہا وھو یدرک الابصار

و او سبحانہ تعالی دریابد دیدہ ہا را یعنی ادرکہ
الابصار پس ہرگاہ دریابد او سبحانہ دیدہ ہا را
و آنہا را قوت رویت عطا کند صادت الابصار
بصائر بشوند دیدہ ہا دیدۂ دل و جان دیدہ
مشاہدۂ انوار الٰہی نمایند و او دریابد خداوند
دیدہ ہا را ایں آیہ دلالت بر نفی ادراک وارد
و فوقیت بر کنہ شئے و احاطہ بدو بہ نفی
رویت چہ رویت بے ادراک ممکن است
و اگر ادراک معنی رویت وارند تقدیر باید
کرد کہ نہ بیند بصرہا او را در دنیا چہ در
عقبےٰ بعض قرآن و احادیث رویت ثابت
شدہ است تفسیر حسینی فی سورۃ الطلاق و
ذالک یوم تبلی السرائر و ایں روزیست کہ ظاہر
و آشکارا کردہ شوند پوشیدہ ہا یعنی ظاہر کنند
مخفیات ضمائر را تا طیب آں از خبیث متمیز

گردد یا فریض اعمال را چوں روزہ و غسل
جنابت و وضو کہ کس بداں اطلاع ندارد
و وادمی قبل آں قال بودہ و نکردہ یا پردہ
بردارند از کردار ہائے پنہانی پس رسوائے
مرتب گردد نظم

گر پردہ ز روئے کار بردارند آں کیست
کہ رسوائے دو عالم نشود و دراں وقت پوشیدہ
ہا وا شود فمن قال رویۃ اللہ محال للبشر
پس ہرکہ بگوید کہ رویۃ الٰہی محال و ناشدنی
است مر آدمی را مادام بشرا صدق تا در
صفات بشرے محبوس است راست میگوید
ومن قال رویۃ اللہ لیست محال صدق و ہرکہ
بگوید کہ رویت خدا محال نیست راست میگوید
لان اللہ یرای نفسہ زیرا کہ حق سبحانہ تعالے
مے بیند خود را و او سبحانہ را رویت نفس خود

ممکن است فمن نور الله بصیرته پس هر که
را روشن سازد الله تعالیٰ دیدهٔ بصیرت اورا
نبوده راه بنود خودی مے بیند او سبحانه را بے
کیف و جهت فساد الاختلاف لفظیا پس این
اختلاف خلائق در رویت اختلاف لفظی است
نه معنوی ✦

باب پنجم - اعتقاد با الملائکة

و یجب ان تعتقد ان الملائکة السماویة
والارضیة عباد الله العاملون بامره ولا یوصفون
بذکورة ولا ولا انوثة و واجب است اینکه
اعتقاد کنی که فرشتگان آسمان و زمین بندگان
خداوند اند و بامر خدا عمل نماینده اند - و
وسایط اند میان خدائے و پیغمبران و بندگان

صالح او که تبلیغ مینمایند بسوئے ایشان رسالہائے
الٰہی را بوحی و الہام و به رویۂ صادقه یا آنکه
وسیله اند میان خدائے و مخلوقات او بایصال
آثار صنعت او سبحانه تعالیٰ بسوئے ایشان و
متصف نمے شوند بذکورت وا نوثته ✦

باب ششم - اعتقاد با الانبیا علیهم

و یجب ان تعتقد الانبیاء و واجب است
اینکه اعتقاد داشته باشی به پیغمبران که
مبعوث اند از جانب الٰہی عز اسمه لانهم
وسائط بین الله و عباده زیرا که ایشان میانجی
اند میان خدائے و بندگان او یستفضون من
الحق طلب فیض مینمایند از خداوند سبحانه ویفیضون
علی الخلق و میرسانند آں فیض الٰہی را بخلق

فی متابعتهم نیل الدرجات در پیروی ایشان
رسید انست بدرجات بهشت و فی مخالفتهم دیل
الدرکات و در نافرمانی ایشانست فرود آمدن
در وادی آتش دوزخ ✦

باب هفتم - اعتقاد با المحمد صلعم

و یجب ان تعتقد ان نبینا محمد صلی الله
علیه و آله وسلام خاتم النبیین والمرسلین آخر
پیغمبران و رسولان است و ختم کننده انبیا
و رسولانست و هر پیغمبران و رسولانست و
واجب است اینکه اعتقاد داشته باشی
که حضرت پیغمبر ما محمد مصطفیٰ صلی الله علیه
و آله وسلم خاتم انبیا و رسولانست و ختم
النبوة به پیغمبری او و ختم کرده شد پیغمبری ها

بشریعته و بظهور شرع نبی تمام کرده شد
شرعهاے سابق و امور شرعی انبیاء ماضی
و هو بالنبوة والرسالة و آں حضرت بجمع کردن
رتبه نبوت و رسالت و بانه صاحب الکتاب
و باین صفت که آں حضرت صلی الله علیه
و آله وسلم صاحب است که قرآں باشد
و من اولی العزم و یکے از خداوند آں ثبات
عقل و جد از جمله پیغمبراں اولو العزم است
و ایشاں اصحاب شریعت اند که در تمهید
قواعد احکام مراسم اجتها و بتقدیم رسانیدند
و بر معاودات معانداں و مجالات طاغیاں
و آزار و آذاه منکراں شکیبائی نمودند و
ایشاں نوح اند و ابراهیم و موسیٰ و عیسیٰ
و محمد علیهم الصلوٰة و السلام و در زاد المسیر
آورده بهمه انبیا و پیغمبراں اولو العزم اند الا

آدم و یونس و سلیمان علیهم السلام و یونس
و بس چه او تعجّل نموده از میان قوم بیرون
رفت و به ختم النبوّت و بوجود شریف آن
مرکز دائره نبوۃ اختتام پذیرفت وهو صاحب
دور القمر و آں حضرت دور قمر است که آخر
ادوار است و ہر سبعۂ سیارہ دورۂ وار ند
و دورۂ ہمه تمام گشت و این دوره قمر است
و صاحب قران العلویین و صاحب قران علویین
که زحل و مشتری ست که نتیج سعادت است
امتیاز من الرسول والانبیا والملوک والحکماء
و حضرت با رفعت باین صفات سبعه ممتاز
است و بر گزیده شده است از ہمه رسولان
و پیغمبران و پادشاہان و حکیمان وفاقا علیهم
بلند و بمرتبه و منزلت بر جمیع ایشان لانهٔ
لم یوجد زیرا که نیافته نشده است من اتصف

بهذه الصفات السبع کیکه متصف باشد باین
ہفت صفت الانبیا و مولنا و مولی الثقلین
گر پیغمبر باو صاحب تصرف باو صاحب
ہر دو کون علیه السّلام بر او باد سلام الٰهی
سلام کانفاسی اذا کنت ناطقا سلام بعدد
نفسهائے من میفرستم چوں گویا شوم بمدح
رسول الله جدی و سیدی بستائش پیغمبر
خدائے که جد من و پیشوائے من است ۔

باب ہشتم ۔ اعتقاد بمعراج رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم

و یجب ان تعتقد ان نبینا ستوفی علی المعراج
و واجب است اعتقاد آنکه بدرستیکه پیغمبر با

حضرت محمدؐ برآمد بر نردبانی که در وقت قبض
روح حضرت عزرائیل ازاں نردبان فرو
مے آید محتضر مے بیند عضادتین آں یکے
از مروارید و دوم از زمرد است و پایہائے
آں از زر و نقرہ است وعبر علی السموات و
برآمد بر آسمانہائے نه گانه بجسد یلیق بالعروج
ببدنے که شائسته بر آمدن دارد وهو جسد
مکتسب لطیف خفیف و آں جسد کالتبیہ
مثالی است و بولوجه مع فتح ابواب السموات
و بدر آمدن آں حضرت با کشادن درہائے
آسمان لا یلزم الخرق والالتیام لازم نمے آید۔
بریدن و پیوستن که منافی تشکل کرویست ۔

باب نهم ۔ اعتقاد با الکتاب

و یجب ان تعتقد ان القران والتوریت

والانجیل والزبور والمصحف کلها کلام الله
و واجب است اینکه اعتقاد کنی بدرستیکه
قرآن و توریت موسئے و انجیل عیسئے و
زبور داؤد و صحف ابراہیم علیهم السلام که
یست است ہمه آنها کلام الله و الٰهی است
والقران باللفظ والمعنی و قران بلفظ و معنی
امتیاز من سایر الکتاب السماویة برگزیده
است از ہمه کتاب ہائے آسمانی زیرا که
نظم آں ہم اعجاز است که خارج است
از حد بشر وفاق علیها و بلند است رتبۂ
قرآن بر ہمه کتب وان کلام الله قدیم و
بدرستیکه کلام خدائے تعالئے قدیم است ۔
من حیث انه صفة من صفاته ازیں حیثیت
که بدرستیکه کلام الله صفتے است از صفات
الٰهی و صفات الله ازلیه بالاجماع وصفات

خدائے تعالےٰ ازلی اند باتفاق اهل حل وعقد
و محدث من حیث انہ نزل علےٰ رسول اللہ
صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم و نو پیدا شده است
ازیں حیثیت کہ بدرستیکہ قرآن نازل شد بر
حضرت رسول خدائے صلے اللہ علیہ آلہ وسلم
فی وقت معین در وقت مشخص مسبوق با الا
زمنۃ پیشے گرفتہ است براں زماں نزول
قرآن زمانہائے بسیار ومن حیث انہ مقروء
ومکتوب و ازیں حیثیت کہ بدرستیکہ قرآن
خوانده شده است و نوشتہ و ایں ہر دو
از صفات حدوث است کما قال اللہ تعالےٰ
ازانجہت کہ فرمود حضرت حق سبحانہ وتعالےٰ
ما یاتیھم نیامد بدیشاں من ذکر پندے مراد
ازو کہ قرآن است ذکر از بجہت گفت
کہ قرآن بیداری میسازد ولہائے مردم را از

خواب غفلت و جہالت ایں پند نیامد من ربھم
از آفریدگار ایشاں محدث نو فرستاد وتجدید
منزل شد تا بجہت تکرار بر اسماع آنہا پند
بگیرند الا حوہ مگر بشنوند آں را از حضرت
پیغمبر صلے اللہ علیہ و الہ وسلام وھم یلعبون
حال ایشاں بازی کنند بداں و استہزا نمایند
بآں بنابر تناہی غفلت ایشاں و ازجہت
عدم تفکر در عواقب امور فما کان من صفات
اللہ تعالےٰ پس آنچہ باشد از صفات خداوند
جل جلالہ و فی علم اللہ و در علم الہٰی باشد
من ازل الازل از ازل ازل فلا خفاء قدمہ
پس ہیچ پوشیدگی نیست در قدیم بودن آں
وما کان منزلا مقروء ملفوظا مکتوبا لاخفاء
فی حدوثہ و آنچہ باشد فرو فرستاده
شده خوانده شده۔ نوشتہ شده۔

نسبت پوشیدگی و احادث بودن آں فمن قال
بقدم القرآن بحق من وجہ پس کسے کہ قائل
است بقدیم بودن قرآن راست گوست از وجہ
ومن قال محدوثہ بحق ایضا من وجہ وہرکہ قائل
شود بحادث بودن قرآن او نیز راست گوست
از وجہ وکل منہما کل الوجہ ہرگاہ قائل شوند
بقدم قرآن از ہر وجہ ہم از جہت لفظ و
ہم جہت جہتے معنی اوحادثہ من کل الوجوہ
یا قائل شوند بحدوث قرآن از ہر وجہ فکلا
ھما شیطان پس ہر دو گروه قائل و باطل اند
فینبغی ان لا یتعرض لمثل ہذه المسئلہ پس
شایت است اینکہ مشغول نشود بمانند ایں
مثلا الا من کان عارفا بحقائق الاشیاء مگر
کسے باشد شناسائے حقیقت ہمہ چیزہا من اکابر
الانبیاء و کمل الاولیاء علیہم السلام از پیغمبران

بزرگ و اولیاء کامل بر ایشاں باد سلام الہی
عز اسمہٗ و اعلم ان من کفر القائل بقدمہ بقند
و بداں بدرستیکہ جماعۂ بکفر نسبت میدہند
کسے را کہ قائل باشد بحدوثہ بحدوث قرآن
فکلا ھما جاھلان پس ہر دو کس نا دانند
وجہلھما و نادانستن ان ہر دو جہل مرکب
است و آں عبارت است از اعتقاد جازم
غیر مطابق واقع و مرکب ازانجہت گفتند
کہ ترکیب یافتہ است از دو اعتقاد یکے آنکہ
ایں اعتقاد واقع است دوم آنکہ غیر ایں
نیست لان القرآن لیس کالجزء الذی لا یتجزی
زیرا کہ قرآن نیست مانند جزء لا یتجزی و
آں را جوہر فرد ہم میگویند و آں ذی وضعی
است کہ و اہل اشاره حسی باشد وقبول نمے
کند قسمت را ہرگز لا قطعا ولا کسرا ولا د

هسا و لا فرضا کے لا یتصف بصفات متعددة
متکثرة تا صفت کرده نشود او را بصفتها
بسیار بل القران مرکب القوی بلکه قرآن
صفات مرکبه دارد و له صفات ظاهرات و
صفات باطنة و مر قرآن را صفتهائے آشکارا
و صفتهائے پنهانی بسیار است و من کل
صفت له وجه آخر از هر صفتے تر قران را
وجهے دیگر است فلذلک کان قدیم پس
ازیں جهت است که قدیم باشد از یک وجه
و اما القائل بالقدم والحدوث من کل الوجوه
اما گوینده این قول که قرآن قدیم است از
هر وجه لفظاً و معنیً و قائل بحدوث قرآن
از هر دو جهت فهو جاهل بحقیقة الاشیاء
پس آنکس از دانستن کنه هر چیز نادان
است فعلیه ان یقول پس لازم است بر او

این قدر که بگوید اشهد ان محمد رسول الله
گواهی میدهم بوحدانیت الٰهی که نیست خدائے
موجود مگر خدائے معبود و گواهی میدهم بدرستے
که حضرت محمد صلے الله علیه و اله وسلم
رسول خدا است ویقیم الصلوة و یاد آرد نماز
پنجگانه را و بصوم شهر الرمضان در روزه ماه
رمضان نگهدارد ویزکی ماله ان کان ذا مال و
زکوٰة مال خود بدهد اگر باشد صاحب مال
ویحج البیت ان استطاع الیه سبیلا و قصد خانه
کعبه نماید اگر توانائے داشته باشد بکعبه
رفتن مثل صحبت بدن و زاد راه و امن
طریق و قدرت بر مشے و کسب که زاد از آں
جا حصل و نفقه عیال تا مدت رفتن و
گشتن ولا یتعرض للمسائل الاصولیة الکلامیة
و مشغول نشود بمسائل اصول کلامیه حتے لا

یتزندق تا زندیق نشود لان من تکلم تزندق
زیرا که قول هر که در این مسئله گفتگو کند
و بے علم بحث نماید زندیق میشود فی شانه
خاصة درباره آنکس است بطریق اختصاص و
ما قال امیر المومنین و امام المتقین اسد الله
الغالب علی ابن ابی طالب علیه السلام و آنچه
فرمود حضرت مرتضٰی علی علیه السلام رحم الله
امرء رحمت کناد حضرت الرحمین شخصے را که
عرف قدره بشناسد رتبهٔ خود را در علم و نه
یتعد طوره در نگذارد از حد خود و بے تحقیق
در امثال این مسئله خوض ننماید اشاره الی
ما قلت لک اشاره است بسوئے آنچه گفتم ترا۔

باب دهم - اعتقاد بامامت

و یجب ان تعتقد ان الامامة علی نوعین

و واجب است اعتقاد آنکه بدانے بدرستی
که امامت بر دو نوع است حقیقة واضافیة
یکے امامت حقیقی است و دوم امامت اضافی
است فالحقیقة الاتصاف بجمیع صفات الامامة
پس امامت حقیقی آراسته شدن است بهمه
اوصاف امامت صوریة کانت او معنویة صفات
ظاهر باشد یا باطنی و شرایطها و ارکانها و
متصف باشد بشرطهائے امامت و رکنهائے
آں اما شرایطها الامامة فالذکورة والحریة
والبلوغ والعقل اما شرطهائے امامت اینست
که مرد باشد و آزاد و بالغ و عاقل باشد
که زن و بنده و کودک و دیوانه قابل امامت
نیست و اصلی والشجاعة والقرشیة و اصلی
امامت شجاعت و دلیری و قرشی بود آنست
که حضرت رسول خدا صلے الله علیه و اله وسلم الائمة

من قریش یعنی اما ماں میبایند که از قریش باشد
و صفاتها الصوریة السیادة المنصوصة وصفات ظاہری
امامت اینست که سید صحیح النسب باشد والفاطمی
و از اولاد حضرت فاطمه زہرا علیها السلام باشد
بجمیع والعلم و دانا باشد باحکام دین والتقوی و
پرہیزگار باشد و فرمانبردار باشد بجمیع او امر
الہی و مجتنب باشد از نواہی والشجاعت و دلیر
باشد یعنی در بذل روح برائے تقویت دین
پروا نداشته باشد والسخاوت و سخی باشد
و آں بذل مال است در محل الاستحقاق و
ارکانها العلم الکامل و رکنہائے امامت علم
کامل است که در امور دین محتاج بغیر
نباشد چنانچه حضرت امیر کبیر علے ثانی امیر
سید علے ہمدانی قدس سره در رساله مودت
ذو القربی آورده عن ابن عمر قال قال رسول الله صلعم

الامام الضعیف ملعون یعنی محتاج الی غیر فی امور
الدین والسیادة الصحیحة و سیادة او درست باشد
والولایة الصریحة و ولایت صریح ظاہر داشته
باشد والمملکة الوسیعة و ملک بسیارے داشته
باشد و لم تجمع تلک الصفات و فراہم نیامده
است ایں جمیع صفات بعد علی علیه السلام
الی یومنا ھذا بعد از حضرت مرتضےٰ علیه السلام
تا ایں روز ما فی احد من الائمة در کسے از
اماماں فالامام الکامل الحقیقی پس امام کامل
حقیقی من اتصف بهذه الصفات آنکه آراسته
باشد بایں صفتہائے مذکوره و من اتصف
ببعض هذه الصفات و ہرکه متصف باشد
ببعض ایں صفتها فهو امام بالقدر الذی پس
آنکس امامت بقدر اتصاف بآں صفات
فکانت امامة اضافیه پس باشد امامت او اضافی

نسبت بمردی که متصف بایں صفات نباشد
ولی علے ذکائک وثوق و مرامت بر زیرا که
تو استواری فتامل و اعرف الائمة الماضین
والباقین پس فکر کن و بشناس اماماں گذشته
و مانده و فوز فوزا عظیما ✦

———•○•———

باب یازدہم - اعتقاد باولیاء

و یجب ان تعتقد ان الاولیاء ورثة الانبیاء
و واجب است اعتقاد نمودن بآنکه اولیا
وارثان پیغمبرانند لانهم المعاملون العالمون
زیرا که اولیا عمل نماینده اند بموجب اوامر
الہی و دانایاں اند باکام بالہام و اسرار شاہنشاه
والعلماء الربانیون و ایشانند دانایاں ربانی
که تربیت نماینده اند طالبان ایں امت

را الربانیون راستانی در دین و استواراں در
دانش ربانی آنست که علم را پرورش دہد
با قال و استنفاد و ما قال رسول الله صلے الله
علیه و آله وسلم العلماء ورثة الانبیاء و آنچه
فرموده حضرت رسول خدا صلے الله علیه و آله
وسلم عالماں وارثان پیغمبراں اند تلک
الکمل ایں کاملانند که گفتار با کردار دارند
وهو فی امة محمد صلے الله علیه و آله وسلم اکثر
من ثلثمائة الف و ان جماعة اولیاء درمیان
امت حضرت محمد صلے الله علیه و آله وسلم
بیشتر از سی صد ہزار کس اند والعالم لا یخلو
من برکاتهم و عالم خالی نمے شود از برکتہائے
ایشاں طرفة عین یک چشم زدنی کما قال
صلے الله علیه و آله وسلم چنانچه فرموده حضرت
رسول خدا صلے الله علیه و آله وسلم لولا الابرار

يهلك الفجار اگر نمے بودند گنهکاراں ہر آئینہ نابود
و نیست میشدند بدکاراں وادمهم علی و
خاتمهم مهدی علیه السلام و اوّل ایشاں
حضرت علی و آخر ایشاں حضرت مهدی
صاحب الزمان است علیهم السلام +

باب دوازدہم - اعتقاد ایمان اولیا

ویجب الایمان با الاولیاء فی الطریقة وواجب
است گراویدن باولیا و متابعت ایشاں نمودن
در امور طریقت کہ ممار است اذکار [illegible] قلبیہ
و تبدیل اخلاق ردیہ است باوصاف حمیدہ
کما یجب الایمان با الانبیاء چنانچہ واجب است
اقتدا بانبیاء عظام در احکام شریعت +

باب سیزدہم - اعتقاد بقیامت

ویجب ان تعتقد ان القیامة علی نوعین
و واجب است اعتقاد نمودن بآنکہ قیامت
بر دو نوع است انفسیة و آفاقیة یک قیامت
تعلق بنفس دارد و یک قیامت متعلق بشهرہا
و قریہا است وکل منهما و ہر کدام ازیں
دو قیامت علی اربعة اوجه بر چہار وجہ است
صغری و وسطی و کبری و عظمی یکے صغری یعنی
خرد و وسطی یعنی میانہ و کبرے یعنی بزرگے
و عظمہ یعنی بزرگتر وفیها ثواب والعقاب دریں
قیامتها پاداش نیک و عذاب است علی وفق
بمطابق ایں آیۂ کریمہ فمن یعمل مثقال ذرة
پس ہر کہ عمل کند ہمسنگ مورچۂ خرد خیرا
نیکی براہ ببیند پاداش آنرا ومن یعمل و ہر کہ

بکند مثقال ذرہ بوزن نملۂ صغیرہ شرا یرہ
بیابد مکافات آں را ابن عباس رضی الله
عنه فرمود کہ ہیچ مومنے و کافر نباشد کہ بکند
در دنیا خیرے یا شرے مگر خدائے تعالے
بنماید عمل و برا بوئے در قیامت اما
سیاست مومن را بیامرزد و حسنات او
را مزد دہد و حسنات کافر را رد کند و بسیئات
معذب شود +

باب چہاردہم - اما قیامت الصغرے

اما قیامت الصغرے الانفسیة اما قیامت خرد
شخصے فان تمیت النفس الامارة بالسوء پس
اینست کہ بمیرانی نفس فرمایندہ بہ بدی را
موتا اختیاریا بالتوجہ مردنی برضاء خود بتوبہ

گردن از جمیع مشتهیات من الذات الوقیحة
از مزہ ہاے سخت کہ متحیر بسلب حیا میشود
والشهوات القبیحة و آرزوہاے زشت کما قال
رسول الله صلی الله علیه و اٰله وسلم چنانچہ
فرمود حضرت رسول خدا صلی الله علیه و اٰله
وسلم موتوا قبل ان تموتوا بمیرید برفض
مال و جاه پیش از آنکہ بمیرید بہ موت
اضطراری و تحییها بالحیواة الطیبة و زندہ
گردانی نفس خود را بزندگانی پاک کہ التی
لا توجد آں زندگانی کہ یافتہ نمیشود الا بالا
عمال الصالحة مگر بکردار ہائے شائستہ والاخلاق الحمیدة
المصلحة و بکسب خوہائے ستودہ راست سازندہ اعمال

باب پانزدہم - اما قیامت الوسطی

الانفسیة اما قیامت میانہ شخصے فان یتنقل

من المکاشفات الصوریۃ الملکیۃ پس اینست
کہ نقل کنی از دیدن امور ظاہری عالم جسمانی
المشاہدات المعنویۃ الملکوتیۃ بسوئے احوال
باطنی عالم روحانی مکاشفہ باصطلاح صوفیہ
حصول علمی است مر نفس سالک را بفکر
یا مجدس یا بسانح غیبی کہ بسبب آں امر
جزئی کہ در زمان ماضی شدہ باشد یا در زمان
مستقبل بظہور آید مر نفس را معلوم شود و
مشاہدۂ ارتسام صور غیبیّہ است در حس مشترک
بے منازعت وہم و اشراق انوار است بر نفس
کہ آں وسیلۂ رویت امور ظاہر گردد و تنسلک
فی سلک الذین ور آید در زمرہ آنانکہ قال رسول
اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمودہ است حضرت
رسول خدائے صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم فی بیان
احوالھم در بیان احوال ایشاں ابدانھم فی الدنیا

بدنہائے ایشاں در دنیا است وقلوبھم فی الآخرۃ و
و دلہائے ایشاں در آخرت است کہ اطلاع بر
احوال ساکناں عالم آخرت دارند بالاشباح فرشیون
باجسام حرکت و سکون بر زمین دارند و بارواح
عرشیون و ارواح عرشی اند کہ جانہائے ایشاں
جلوہ بر فراز عرش بنمایند ٭

باب ششم - والقیامۃ الکبرٰی الانفسیۃ

اما قیامت الکبرٰی الانفسیۃ اما قیامت بزرگے
بزرگے شخصے فا الارتحال من الملکوۃ پس برگشتن
است و ترقی نمودن از عالم ارواح والعقول
والنفوس المتعلقۃ با الافلاک از عقول و نفوس
کہ تعلق دارند بنظام سموات کہ بلسان اہل
شرع ملائکہ موکل بر افلاک میگویند و از مشاہدۂ
اینہا تجاوز نماید الی الجبروت والعقل الاول بسوئے

عالم صفات الٰہی و متصل شود بعقل اوّل کہ روح
اعظم باشد المنزہ عن الاجسام پاک است
از کثائف اجسام و بحر الحیوۃ الذی و واصل
شود بدریائے زندگانی لا ساحل لہ نیست کنار
برآں زندگی را علٰے طبق قول تعالےٰ بموجب
فرمودۂ الٰہی و نفخ فی الصور و دمیدہ شود
در صور نوبت اوّل بقول آنہا کہ دو نوبت
اسبات میکنند و ایں نفخہ را نفخۂ صعقہ میگویند
کہ چوں دردمند فصعق پس بیہوش بیفتد واضح
آنست کہ بمیرد من فی السمٰوت ہر کہ در آسمان
ہاست و من فی الارض و ہر کہ در زمین است
الا ماشاء اللہ مگر آنکہ خواہد خدائے کہ حملہ عرش
یا شہدا یا خزانہ بہشت و دوزخ اند ثم نفخ
فیہ اخرٰی پس دردمیدہ شود در صور نوبتے
دیگر و ایں نفخہ را نفخۂ بعث خوانند و بدیں

نفخۂ ہمہ مردہ گان زندہ میشوند فاذا ھم پس آنگاہ
قیام سپائے استادہ گاں باشند بر کنار قبور ینظرون
مینگرند از ہر طرف چوں مغبوناں یا ایں ظاہر
میبرند کہ با ایشاں چکنند ٭

باب ہفتم - واما قیامت العظمٰی الانفسیۃ

واما قیامت العظمٰی الانفسیۃ و اما قیامت بزرگتر
نفسے فالفناء من الاجسام والارواح پس نیست
شدن است از رویت جسم و روح ہا والاعیان
الثابتۃ و از اعیان ثابت کہ صور علمیہ و حق
اند کہ موجود نیستند مگر در علم حق والتعینات
باسرہا و نابود شود از رویت آنچہ تشخص اند
بتمامے ازاں والوصول الی اللہ ہوت و رسیدن
است بذات محبت الٰہی والاضمحلال نیست

شدن است دراں ذات والبقاء بالحیوات
الحقیقة و باقی موجود شدن بزندگی حقیقی در
عقب آں مرگ نباشد چنانچه حضرت رسول
خدائے صلی الله علیه و آله وسلم ازاں خبر
میدہد قال النبی صلی الله علیه و آله وسلم الا
ان اولیاء الله لا یموتون بداں بدرستے که دوستاں
خدائے نمے میرند بل ینتقلون من دار الی دار
بلکه نقل میکنند از یک خانه بسوئے خانه
دیگر نفی هذه الحالة پس دریں وقت یقولون
میگویند ان واصلان ان الله بدرستے که ما از
خداوندیم یعنی ابتداء ما ازویست وانا الیه
راجعون و بدرستے که ما بسوئے او سبحانه باز
گردند گانیم که انتهاء ما بدوست و منه بدء
والیه یعود ✤

باب ہفتدہم۔ اما قیامت الصغرے الافاقیه

واما قیامة الصغرے الافاقیة و اما قیامت
عالم اجسام فهو موت واحد من الناس پس
آں مردن یکے است از آدمیاں و سائر
حیوانات دریں داخل اند و ذکر انساں بنابر
شرف اوست بالموت الطبعی الاضطراری
بمردن طبعی که مقتضاء طبع ہر ذی حیات است
و ازآں چارہ نیست بموجب قاطع کل بموجب
قضاء مقررہ فی حال جزئی در وقت مقدرہ
او لما قال صلی الله علیه و آله وسلم ازانجہت
که فرمود حضرت رسول خدائے صلی الله
علیه و آله وسلم من مات فقد قام
قیامت او ✤

باب نوزدہم۔ اما قیامت وسطی الافاقیه

و اما قیامت وسطی الافاقیه و اما قیامت میانه
عالمیاں فهوموت عام فی الاقالیم پس مردن
جماعۂ ایست در شہرہا اما بالطاعون یا
بمرگ عام او الوباء یا بسبب وبا که مردن
است بعلق مخصوص او القتل العام یا بسبب
کشتن ہمه او القحط العظیم یا مردن خلائق
است بجہت گرسنگی و قحط بزرگی کما قال
جل ثناء ولنبلونکم و ہر آئنه آزمائیم شما
را یعنی با شما معاملۂ ازمایندگاں کنیم و اگرچه
بر علم ما ہیچ پوشیدہ نیست بشیئ من الخوف
بچیزے از بیم او الجوع و بگرسنگی و تنگی و
نقص من الاموال و بنقصان بعض از مالہا
یا اخذ زکوة یا بتاراج حادثات مانند سوختن

آتش خانہا و درختاں را و غارت کردن وغیرہ
والانفس و بنقصان در نفسہا به بیماری و
پیری والثمرات و بنقصان میوہ ہا بآفات سماوی
و ارضی ✤

باب بستم۔ واما قیامت الکبرے الافاقیه

واما قیامة الکبرے الافاقیه واما قیامت
بزرگے عالم فهلاک الناس پس مردن مردم
ہست فی اقطار العالم در کنار ہائے الاشرا
ذمت مگر جماعۂ قلیلے که طوفان نوح علیه
السلام مانند طوفان حضرت نوح علیه السلام
لما قال چوں گفت حضرت نوح رب اے
آفریدگار من لا تذر مگذار علی الارض بر روئے
زمین من الکافرین از ناگرویدگاں دیار از دور کنندہ

باب نوزدہم - اما قیامت وسطی الافاقیہ

و اما قیامت وسطی الافاقیہ و اما قیامت میانہ
عالمیان فہوت عام فی الاقالیم پس مردن
جماعۂ ایست در شہرہا اما بالطاعون یا
بمرگ عام او الوباء یا بسبب وبا کہ مردن
است بعلتی مخصوص او القتل العام یا بسبب
کشتن ہمہ او القحط العظیم یا مردن خلائق
است بجہت گرسنگی و قحط بزرگی کما قال
جل ثناء ولنبلونکم و ہر آئینہ آزمائیم شما
را یعنی با شما معاملۂ ازمایندگاں کنیم و اگرچہ
بر علم ما ہیچ پوشیدہ نیست بشیٔ من الخوف
بچیزے از بیم او الجوع و بگرسنگی و تنگی و
نقص من الاموال و بنقصان بعض از مالہا
یا اخذ زکوٰۃ یا بتاراج حادثات مانند سوختن

آتش خانہا و درختاں را و غارت کردن وغیرہ
والانفس و بنقصان در نفسہا بہ بیماری و
پیری والثمرات و بنقصان میوہ ہا بآفات نشاوکی
و اراضی ٭

باب بست - واما قیامت الکبرے الافاقیہ

و اما قیامت الکبرے الافاقیہ و اما قیامت
بزرگے عالم فہلاک الناس پس مردن مردم
است فی اقطار العالم در کنار ہائے الاشیا
ذمتہ مگر جماعۂ قلیلے کہ طوفان نوح علیہ
السلام مانند طوفان حضرت نوح علیہ السلام
لما قال چوں گفت حضرت نوح رب اے
آفریدگار من لا تذر مگذار علی الارض بر روئے
زمین من الکافرین از ناگرویدگاں دیارا از دور کنندہ

یعنی کسیکہ ابد ورود مراد ہلاک عام است یعنی
کافراں زندہ مگذار ٭

باب بست و یک اما قیامت العظمے الافاقیہ

اما قیامت بزرگتر عالم فاحاطۃ کرۃ الماء بکرۃ
التراب پس فرو گرفتن گرفتن کرۂ آب است
بکرۂ زمین یعنی تمام روز زمین زیر آب خواہد
شد علے ملیق طبیعتہا الاصلیۃ بمطابقت طبیعت
اصلی ہر دو چہ طبع خاک حائل بسفل است
برتق منطقۃ البروج و معدل النہار و بستہ
شدن فلک ہشتم و فلک نہم چہ نظام عالم
بایں رتق مختل میشود ولا یبق علی وجہ الارض
متنفس و باقی نماند بر روئے زمین ہیچ جاندارے
کل من علیہا فان ہرکہ بر روئے زمین است

از ذوی الروح فانی و نابود شوند و یبقی وجہ
ربک و باقی ماند ذات پروردگار تو ذوالجلال
خداوند بزرگی و عظمت والاکرام و خداوند
امر ساختن بفضل عام و سہم با ہمدیگر
کرا مستحق آں باشد و من ھذہ القیامۃ
انبئرنا و ازیں قیامت بزرگ آگاہ ساخت
مارا وقال فرمود ان الساعۃ بدرستی کہ
قیامت آتیۃ آیندہ است لا ریب فیہا
نسبت ہیچ شکے در آمدن آں قیامت ففی
ھذہ الحالۃ پس در ایں حالت و ایں
ہنگام رب الارباب خداوند خداوندان و
پروردگار عالمیان جلت عظمۃ بزرگ است
بزرگی او یخاطب العالمین خطاب فرماید
باہل عالم ویقول بفرماید لمن الملک والیوم
مر کراست پادشاہی و کارگذاری امروز علی

رغم انف الجبار و ننگ و عار ظالماں و
لم یبق احد لجیبه و باقی نماند کسے که تا
جواب دہد آں حضرت کبریا را و چوں ماسوے
الله معدوم باشند یجیب لنفسه پس جلال
احدیت و جمال صمدیت خود را جواب دہد
لله الواحد القهار مر خدائے یگانه راست
در حکم شکنندۂ منازعاں و مدعیاں ملک
صرصر قہر چو از ممکن و حادث بوزد خس
و خاشاک تعین ہم برباد برد ہرچه در
عرصۂ امکان بوجود آمده بود سیل عزت ہمه
را عدم آباد برد ایها الولد الاعز من قرة العین
اے فرزند گرامی ترا ز نور چشم خطاب بفرزند
خویش و خود شاه قاسم است فاعتبر
عبرت گیر ان الملک والمال والعسکرین
که مملکت مملکت و مال و لشکر شما کجا رفت

این الاکاسرة و طاقتهم کجا شدند پادشاہاں
و کسرے و خانہائے ایشاں و این الجبابرة
و سطوتهم و کجا شدند ظالماں و غرور
و خود نمائی آنہا این الفراعنة وحشمتهم
کجا شدند فرعون یعنی متکبراں و منعماں
و بخشش و جاه و لشکر و خدم ایشاں
این المرادة و تعنتهم کجا شدند سرکشان و
از حد در گزرندگاں و خطا جویاں و گناہگارے
ایشاں قد قرب عمرک الی الاربعین تحقیق
نزدیک شد ایام زندگانی تو بچہل سال و
قال سید المرسلین صلی الله علیه و آله وسلم
و فرمود پیغمبر رسولاں من بلغ الاربعین ہر که
برسد بچہل سال و لم یغلب خیره شره و
غالب نشود نیکی آنکس بر بدی و گناه فهو
من الخاسرین۔ پس آنکس از زیانکاران است

اللهم طول عمره بار خدایا دراز کن عمر او را
و وفقه بالتوبة و توفیق توبه اش کرامت فرما
لاعانة الدین برائے یاری کردن دین را ◆

باب بست و دو - اعتقاد بقبر

و یجب ان نعتقد و واجب است اعتقاد
داشتن بانه ان القبر روضة من ریاض الجنة
بدرستی که گور باغ است از باغہائے بہشت
چوں میت از اہل تقوے و عفت و عصمت
و مغفرت بود او حفرة من حفر النیران یا گور
است از گوہائے دوزخ چوں میت از اہل
عقاب و سخط بود کما اخبرنا رسول صلی الله
علیه و آله وسلم چنانچه خبر داد مارا حضرت رسول
خدائے صلی الله علیه و آله وسلم القبر روضة

من ریاض الجنة او حفرة من حفر النیران ◆

باب بست و سه - اعتقاد بالسوال المنکر و النکیر

و یجب ان نعتقد و واجب است اعتقاد داشتن
سوال المنکر والنکیر سوال منکر و نکیر را و
ایشاں دو ملک اند چوں میت را در قبر
در آرند آں ہر دو ملک پیش میت آمده سوال
کننده از پروردگار او و دین او و پیغمبر او
و بگویند من ربک کیست پروردگار تو و ما
دینک و چیست دین تو و من نبیک و کیست پیغمبر
تو الخ تلقین است و بنده بگوید الله ربی و الا
اسلام دینی والقرآن کتابی الخ تلقین و سید ابو
شجاع قائل است بانکه اطفال و انبیاء را ہم
سوال ہست و در کتاب حق الیقین آورده که

خلاف کرده اند آنکه انبیاء و اوصیا علیه السلام
را سوال قبر مے باشد یا نه و تفکر دریں مسئله
ضرور نیست اگرچه عدم سوال اظهر است
و در سوال اطفال نیز عامه خلاف کرده اند
و اظهر عدم سوال است و در تفسیر عمده
در آورده است اصح آنست که پیغمبران
را علیه السلام در گور سوال نیست و اطفال
و اطفال مومناں را و کافرانرا سوال بوده
و لیکن از میثاق اوّل پرسند و بعضے گفته
صورت تشبیه کند و درمیاں آں تشبیه
آں شخص در آورده شود و بعده زاں سوال
کنند چنانچه کسے را زده خورده باشد و یا
سوخته باشد بر یکے را پرسیده شود امّا
کیفیت سوال متشابهات است ٭

باب بست و چهارم اعتقاد بالصراط

و واجب است اعتقاد داشتن بوجود پلصراط
و آں پلے است که کشیده اند بر روے
دوزخ از موئے باریکتر و از شمشیر تیز تر
و از تاریکتر است و اهل جنت بعضے چوں
برق لامع و بعضے چوں باد جهنده و بعضے
مانند اسپ دونده ازاں عبور نمایند و اهل
دوزخ را چوں نوبت گذار بر پل صراط
واقع شود و قدمهائے شان به لغزند در
آتش افتند ٭

باب بست و پنجم اعتقاد بمیزان

واجب است اعتقاد بمیزان داشتن که اعمالے

خلائق را وزن نمایند حسنات را اجسام نورانی
و سیات را اجسام ظلمانی سازند ٭

اعتقاد بحساب والحساب و اعتقاد

حساب هم واجب است و حق تعالےٰ حساب
خلائق را در زمانی بقدر دوشیدن یک گوسفند
تمام کند ٭

اعتقاد به جنت و نار والجنة والنار

و اعتقاد واجب است بوجود بهشت و دوزخ
و وصول اهل آں هر دو بمنازل خود به مجرد
مردن بصور اخرویة من غیر تاویل آنها را اعتقاد
کند که بصورت اخروی منصوب شوند دریں
تاویل نیست ٭

باب بست و ششم اعتقاد بعد موت

و یجب ان تعتقد ان الله یحی العظام وهی رمیم

و واجب است اعتقاد نمودن بآنکه بدرستے که
حضرت پروردگار زنده گرداند استخوانهاے پوسیده
را فے القیامة العظمیٰ در روز قیامت بزرگی و
و یفیض علےٰ کل جسد روحه و فرو فرستد
هر بدنے جاں او را و ینشئ الناس و بیافریند
مردم را کما انشاهم اول مرة چنانچه آفرید
آنها را نخست بار و از عدم بوجود آورد و یکون
ذلک بعد حین و باشد ایں زنده ساختن اموات
بعد از مدت غیر معین چنانچه در حدیث وارد
است که میاں دو نفخه چهل است و معلوم
نیست که چهل ساعت یا چهل روز است
یا چهل سال یا چهل هزار سال و یمکن الا
نسان اذامات و لیکن آدمی چوں به میرد
و ینعم و یعذب پس نعمت داده شود و
عذاب کرده شود بالبدن المکتسب الاخرای

المثالی بجد شمالی که کسب کرده باشند در دنیا
چنانچه آیه فتاتون افواجا ازاں مبنی است
پس بیایند از شما گروه گروه از قبرہائے
خود بعرصگاه محشر و در تفسیران در حدیث
آمده است بعض بصورت بوزنیگاں و بعضے
بصورت فرس و بعضے بصورت کلاب
الی اخره مطابق اعمال خود محشور شوند و
نعمت و عذاب بمردگاں واصل شود بلااتراخ
بے درنگے ✤

باب بست و ہفتم - اعتقاد بالجنت

ویجب ان تعتقد ان الجنة فیها انهار و اشجار
و اثمار وحور و قصور و غلمان و ولدان و
واجب است اعتقاد آنکه بدرستے که در بهشت

جویهائے رواں و درختاں و میوه ہائے الوان
و حوراں و خانہائے عالی بنیاں و غلاماں
و خادماں ومما تشتهی الانفس و تلذ الاعین
فی سورة الزخرف است و در بهشت است
ایں چه - نفسهائے شما آرزو کنید و دیده
ہائے شما از رواست ان لذت دریابند وکلها
اشرف والطف و والذن وانها بهتر و خوبتر
اند و لذیذ تر من نعیم الدنیا از نعمتهائے
دنیا والعوام ان سمعوها و عامه خلق اگرچه
شنیدند آنها را هذه الطائفة راوها ایں
گروه دیدند آنهارا بدیدۂ بصیرت کما وعدها
الله چنانچه وعده کرده است آں را خدائے
تعالےٰ و ذکرها فی القرآن و یاد کرده است
آنهارا در قرآن و رسول الله صلے الله علیه
و آله وسلم اخبر عنها و رسول خدائے صلے الله

علیه و آله وسلم آگاہے داده است مارا ازانها ✤

باب بست و ہشتم - اعتقاد بالنّار

ویجب ان تعتقد ان الجحیم فیها نیران و
حیات و عقارب و واجب است اعتقاد نمودن
که در دوزخ آتش و مارہا و کژدمها است و
انظلات والکدورات و تاریکیها و تیرگیها وعذاب
الالیم و عذاب درد ناک و انواع المحن و
العقوبات و انواع محنتها و عذابها است کما
ورد فی التنزیل چنانچه آمده است درنص قرآن
من غیر تحریف بغیر گردانیدن از ظاهر و تاویل
وکانت فی السموات و ہستند بهشتها در آسمانها
والجحیم فی اسفل السافلین دوزخ در زیر ترین
زمین ہفتم است و هما الان کانتا موجودتین

و بهشت و دوزخ ایں وقت موجود ہستند
داخل الجنة والنار و مردم سزا وار بهشت و
دوزخ یصلان الیهما میرسند بسوئے بهشت و
دوزخ یا الابدان المکتبة المثالیة بجد شمالی کما
فی المنام چنانچه در خواب لان النوم اخ الموت
زیرا که خواب برادر مرگ است و تمثاله وصورت
آں وارد من اعتقد هذا القدر ہرکه اعتقاد
کند بایں قدر که مذکور شد صار ایمانه میشود
و ایمان آنکس مطابقا للواقع موافق آنچه واقعی
است صحیحا عند الله درست باشد نزد خدائے
تعالےٰ فاکتفینا پس بس کردیم علی القدر بر
ایں قدر لان الوقت زیرا که ایں وقت لا یقتضی
الاطناب طلب نمیکند درازی سخن را والله
الملهم بالصواب و خداوند تعالےٰ الفا کننده
است در دل دوستاں خود آنچه راست است و

درست است ٭

تمت تمام

برائے اخلاص آثار خلف صدق سید مختار ساکن کھرکھو گرلون

کتاب اعتقادیہ فی اصول الدین للفرقۃ ناجیۂ امامیۂ صوفیۂ معروف بنور بخشیہ است۔ نحمدک یا من علم الانسان مالم یعلم و نصلی علے نبیک الذی من خیر الامم وعلے اله واصحابه الذین کشفوا بنور تعلیمهم استار الجهل والظلم واجروکلمة الله بسیف جلالهم فی العرب والعجم اما بعد فیا ایها الطلاب بشری لکم هذا الکتاب المستطاب المعروف بالاعتقادیہ للشیخ الامام الاجل الفاضل

الاکمل البحر القمقام ولجر الهمهام الذی کان فی اوانه بحر العلوم و فی اقرانه ـ کالشمس بین النجوم رئیس الاذکیاء ملک العلماء شمس فلک التدقیق قمر سماء التحقیق سالک السنن السنیة نبوی وایمۂ هدے علیهم السلام مجتهد عالم فخر الانام ناصر الدین الاسلام معین الدین خالق الانام مظهر مذهب الامام صاحب تصانیف فیقہ احوط سید محمد طیب الله ثراه وجعل الجنة ماواه صانه الله تعالے عن الافات الادوار والمعاتبات القبر الی یوم القرار و بذل الجهد فی تصحیحه و تنقیحه فجاء بحمد الله تعالے حروف فی عین الناظرین لالی منشور شعر حروف لوتاملهن شیخ کبیر السن عاوله الشباب شعر فی کل لفظ منه روض من المنی و فی کل سطر منه عقد من الدرر فیا ایها المشتاقون بنقد روحکم غذوه و یا ایها الراغبون شمروا ذیلکم فی احذکم ولا تذروه

وقد وقع الفراغ من الکتابت فی شهر محرم الحرام احد و اربعین و ثلثمائة بعد الالف من بهجرت خیر الموجودات صلے الله علیه و اله و اصحابه مادامت الارض والسموات برحمتک یا ارحم الراحمین ٭

کاشی رام پریس لاہور

مختصر مطبوعات کارخانہ ہذا کے نام

قابل دید درسی اور علمی کتابیں — نقشجات و چارٹس ہر قسم

دبستان اخلاق حصہ اول	۵	منظوری سے محنون		نقشہ دیواری نقشہ ذیل	[illegible]
〃 〃 دوم	۶	... دو مجلد ...		تصاویری نقشہ ہندوستان	[illegible]
〃 〃 سوم	۷	۸۰۰ صفحہ قیمت ..	[illegible]	نقشہ برٹش امپائر	[illegible]
منتخب اردو گلستان	۸	فیروز اللغات عربی ...		نقشہ دنیا مرکیٹرس پروجکشن	[illegible]
مختصر تاریخ پنجاب	۱۰	کثیر الاستعمال الفاظ		نقشہ ہندوستان ..	[illegible]
جغرافیہ جموں و کشمیر	۱۲	عربی کا خزانہ جس میں		〃 پنجاب ..	[illegible]
تاریخ جموں و کشمیر	۶	مجرد ثلاثی کا باب بھی		〃 ایشیاء ..	[illegible]
مختصر جغرافیہ پنجاب	۴	لکھ دیا ہے قیمت	[illegible]	〃 یورپ ..	[illegible]
صوبہ سرحدی و دہلی		یہ دونو لغاتیں ہر مدرس		〃 آسٹریلیا ..	[illegible]
فیروز اللغات اردو		کے لئے ضروری ہیں		〃 افریقہ ..	[illegible]
رائج الوقت پچاس ہزار		تجرید بخاری عربی ...		〃 امریکہ ..	[illegible]
الفاظ کے دو لاکھ سے		حجم ۱۱۰۰ صفحہ قیمت	[illegible]	نقشہ جات اضلاع فی	[illegible]
زیادہ معانی بتانیوالی		تجرید بخاری اردو ...	[illegible]	تصاویر کے چارٹ	[illegible]
کتاب جو گورنر صاحب		حقوق و فرائض اسلام	[illegible]	... کتابیں ...	
بہادر کے نام ... کی		علم التجارت ۶	[illegible]	ہر ایک کا ذمہ خریدار ہے	

ملنے کا پتہ۔ مولوی فیروز الدین اینڈ سنز پبلشرز چوک مفتی باقر لاہور